

24. Väestönsuojelu

Lautakunta

Kokoonpano ja kokoukset. Väestönsuojelulautakuntaan kuuluivat kertomusvuonna puheenjohtajana filosofian tohtori B. R. Nybergh kuolemaansa 1. 8. saakka sekä 25. 8. lähtien filosofian maisteri J. V. Procopé, varapuheenjohtajana pääjohtaja J. P. Salmenoja, jäsenenä majuri V. O. Wiias, toimitsija M. J. Tamminen ja komisario E. J. Huotari sekä varajäsenenä filosofian maisteri V. Procopé 25. 8. saakka, sähköasentaja P. Kurillo, valtiotieteen maisteri K. E. Vaarnas sekä 1. 9. lähtien varatuomari G. A. Laurent.

Kaupunginhallituksen edustajana oli lautakunnassa apulaiskaupunginjohtaja R. J. M. Granqvist. Lautakunnan sihteerinä toimi toimiston hallinnollinen apulainen, kapteeni V. Heinikainen.

Lautakunta kokoontui kertomusvuoden aikana 8 kertaa ja pöytäkirjojen pykälien lukumäärä oli 60. Kirjeitä lähetettiin 19.

Esitykset. Kaupunginhallitukselle tehdyt esitykset koskivat: kenraaliluutnantti Öhquistin esitelmäsarjan ruotsinkielisen laitoksen julkaisemista ja 110 000 mk:n määrärahan myöntämistä ko. tarkoituksiin ¹⁾; selvityksen hankkimista siitä, olisiko kaupungin toimesta mahdollista saattaa voimaan määräys väestönsuojien rakentamisesta uudistaloihin, suunnitelman laatimista Helsingin kallioperän käytöstä rauhanajan tarkoituksiin siten, että se samalla hyödyttäisi väestönsuojelua, selvityksen hankkimista siitä, voidaanko saattaa voimaan määräys, joka kieltää yksityistä tontinomistajaa ilman maistraatin lupaa käyttämästä tonttinsa alaista tilaa syvemmillä kuin tiettyyn alarajaan saakka ²⁾; väestönsuojelutoimistossa avoinna olevan teknillisiä tehtäviä varten perustetun tilapäisen apulaisen viran täyttämistä haettavaksi julistamatta ³⁾; vanhan väestönsuojelumateriaalin keskittämistä väestönsuojelulautakunnan hallintaan tarkistusta ja valikointia varten ⁴⁾; 5 kiikarin hankkimista väestönsuojelutoimiston käyttöön ⁴⁾; lautakunnan talousarvioita v. 1955 ⁴⁾; Pohjois-Haagaan, Etelä-Haagaan, Maunulaan, Länsi-Herttoniemeen, Itä-Herttoniemeen ja Vartiokylään sijoitettavien 6 hälytyssireenin hankkimista Oy. Strömberg Ab:ltä ⁵⁾; väestönsuojelutoimiston henkilökunnan virkojen muuttamista pääviranluontoisiksi tilapäisviroiksi ja niiden sijoittamista palkkaluokkiin ⁶⁾; lisämäärärahan myöntämistä hälytyssireenien hankintaan ⁷⁾.

Lausunnot. Lautakunta antoi kaupunginhallitukselle seuraavat lausunnot: Paraisten Kalkkivuori Oy:n anomuksesta saada louhia sisäänajotunneli Vilhovuorenkatu 11:n vierestä Sörnäisten Rantatie 25:een ⁸⁾; Rauhankadun ym. katumaan alla olevien, valtion toimesta louhittujen ja rakennettujen kalliotunnelien vuokrasopimuksesta ⁹⁾.

Menot. Lautakunnalla oli menoja kertomusvuonna seuraavasti: palkkiot 57 150 mk, tilapäiset viranhaltijat 2 440 605 mk, muut palkkamenot 56 260 mk, vuokra 388 904 mk, siivoaminen 2 235 mk, tarverahat 92 429 mk, arvaamattomat menot 117 566 mk, kaupunginhallituksen käytettäväksi 917 228 mk ja hälytys- ja viestiverkosto 1 261 898 mk eli yhteensä 5 334 275 mk.

¹⁾ Väestöns. lk. 27. 1. 10 §. — ²⁾ S:n 30. 3. 12 §. — ³⁾ S:n 11. 5. 6 §. — ⁴⁾ S:n 1. 9. 6, 7, 8, §. — ⁵⁾ S:n 29. 9. 8 §. — ⁶⁾ S:n 17. 11. 9 §. — ⁷⁾ S:n 3. 12. 6 §. — ⁸⁾ S:n 27. 1. 8 §. — ⁹⁾ S:n 29. 9. 9 §.

Väestönsuojelutoimisto

Toimiston henkilökunta. Henkilökuntaan kuuluivat väestönsuojeluohjaaja kenraaliluutnantti H. Öhquist, hallinnollinen apulainen kapteeni V. Heinikainen, teknillinen apulainen everstiluutnantti T. S. Salomäki sekä toimistoapulainen S. Koljonen. Tilapäisapulaisina toimivat ylioppilas T. V. Närhi ja ylioppilas A. H. Håkans'in erottua kertomusvuoden huhtikuussa vänrikki R. L. Sohlberg 21. 5. alkaen.

Palosuojelua koskeva suunnittelutyö ei edistynyt kertomusvuonna. Toimisto pyysi palolaitosta laatimaan sodanaikaisten palosuojelumudostelmien lukumäärää, henkilö- ja kalustovahvuuksia sekä niiden sodanaikaista sijoitusta koskevat ehdotukset, mutta vastausta tähän pyyntöön ei tullut. Syynä oli nähtävästi se, että kaupungin palopäällikön toimi oli ollut kauan avoimena.

Puolustusvoimain komentajalle oli tehty esitys v. 1953 neuvottelukokouksen koolle kutsumisesta eräiden puolustusvoimain ja väestönsuojeluviranomaisten välistä yhteistoimintaa koskevien kysymysten selvittämiseksi. Näitä neuvottelukokouksia pidettiin 15. 18. ja 24. 6. ja niihin osallistuivat väestönsuojelutoimiston henkilökunnan lisäksi puolustusvoimain pääesikunnan suojelutoimiston ja lääkintöosaston, sisäasiainministeriön väestönsuojeluasiainosaston, Uudenmaan sotilasläänin ja Helsingin sotilaspiirin sekä Helsingin poliisilaitoksen edustajat.

Evakuointi. Neuvottelukokouksissa käsiteltiin mm. evakuointikysymystä. Todettiin, että kunnan väestönsuojeluviranomaiset eivät suunnittelutyössä pääse eräitä alkuvalmisteluja pitemmälle ennenkuin valtiolta ratkaisee joukon perustavaa laatua olevia kysymyksiä. Asian edistämiseksi kaupungin väestönsuojeluohjaaja laati syksyllä 1954 laajahkon muistion, jossa yksityiskohtaisesti selvitettiin, mitkä kysymykset evakuointia suunniteltaessa vaativat valtiovallan ratkaisua ja mitä kunnan väestönsuojeluviranomaiset toistaiseksi voisivat itsenäisesti tehdä. Ehdotettiin pätevistä asiantuntijoista kokoonpannun elimen asettamista, joka saisi tehtäväkseen laatia ehdotuksen evakuointia koskevien peruskysymysten ratkaisemiseksi. Muistion mahdollisesti aiheuttamia toimenpiteitä odotettaessa väestönsuojelutoimisto ryhtyi suorittamaan niitä tehtäviä, jotka kunnan elimet voivat itsenäisesti suorittaa. Ne käsittävät mm. ensimmäisenä evakuoitavaa väestöryhmää (-työkyvyttömät) koskevien tilastotietojen keräämistä ja muokkaamista, evakuoitavien kokoontumis- ja odotuspaikkojen tiedustelua sekä ns. suojaväistöalueen majoitusmahdollisuuksien inventoimista.

Helmikuun neuvottelukokouksissa käsiteltiin lisäksi mm. taloudellista puolustusvalmiutta, henkilöstötarpeen tyydyttämistä, moottoriajoneuvojen jakelua, ilmavalvontaa, Helsingin kalliosuojien käyttöä, ns. kaukoapumudostelmien perustamista ym. asioita. Näihin nähden oli keskustelun päätarkoituksena saada selvyys valtiovallan periaatteellisesta kannasta. Virallista ratkaisua avoimena oleviin kysymyksiin ei toistaiseksi saatu, joten neuvottelut eivät tässä suhteessa johtaneet toivottuun tulokseen, sen sijaan ne kylläkin valaisivat eri tehtävien laatua, laajuutta ja tärkeyttä.

Lääkintäpalvelu. Väestönsuojelun lääkintäpalvelun järjestelyä koskevien kysymysten selvittämiseksi pidettiin 25. ja 29. 10. neuvottelukokoukset väestönsuojelutoimistossa. Näihin ottivat toimiston henkilökunnan lisäksi osaa kaupungin terveydenhoitovirastosta tohtorit Vartiovaara ja Ojala, sisäasiainministeriön väestönsuojeluasiainosaston, lääkintöhallituksen, puolustusvoimain pääesikunnan lääkintöosaston ja Suomen Punaisen Ristin edustajat sekä professori S. Mustakallio, joka jatkosodan aikana toimi väestönsuojelun yllilääkärinä. Lisäksi pidettiin vielä 3. 10. neuvottelu lääkintöhallituksessa. Näiden neuvottelukokousten tärkein tulos oli sisäasiainministeriön lääkintöhallitukselle antama määräys ryhtyä suunnittelemaan väestönsuojelun lääkintäpalvelun organisaatiota.

Suomen Punaisen Ristin pääsihteerin kutsusta pidettiin 19. 11. kokous, jossa neuvoteltiin professori Mustakallion tekemästä ehdotuksesta, jonka mukaan Punainen Risti ostaisi maahan radioaktiivisen säteilyn toteamista ja mittaamista varten tarvittavia erikoiskojeita ja laitteita.

Kenraaliluutnantti H. Öhquistin esitelmäsarja, »Väestönsuojelu meillä ja muualla», jaettiin monisteena kertomusvuoden touko-kesäkuun aikana kaupungin virastoille ja laitoksille. Vastaanottajia pyydettiin määräämään sopiva henkilö, joka saisi tehtäväkseen tutustua kirjasen sisältöön ja sen jälkeen harkita, mitä ko. viraston tai laitoksen suojelun hyväksi jo nyt voitaisiin tehdä. Samalla pyydettiin ilmoittamaan tämän henkilön nimi

väestönsuojelutoimistolle. Vuoden vaihteeseen mennessä 11 laitosta ei vielä ollut täyttänyt tätä pyyntöä.

Tiedustelukäynnit. Niillä tiedustelukäynneillä, jotka kertomusvuonna tehtiin kaupungin eri laitoksiin, todettiin mm., että kaupungin vesilaitos on erinomaisen altis mahdollisen pommituksen aiheuttamille tuhoille. Mm. Eläintarhan vesisäiliöt ja Vanhankaupungin laitos muodostavat kohteita, joissa pommiosuma voisi pitkäksi aikaa keskeyttää koko laitoksen toiminnan. Jo olemassa olevia laitoksia ja rakenteita tuskin enää kohtuullisin kustannuksin voitaisiin saada suojatuiksi, mutta sen sijaan uusia laitteita rakennettaessa olisi mahdollisuuksien mukaan otettava suojelunäkökohdat huomioon.

Kalliosuojat. Väestönsuojelunohjaajan esityksestä kaupunginhallitukselle lähetettiin kirjelmä 1. 4., jossa ehdotettiin eräitä em. toimenpiteitä väestönsuojien aikaansaamiseksi.

Sittemmin valtioneuvosto 26. 8. antoi päätöksen jonka mukaan kaikissa kohteissa on sellaisiin uusiin taloihin, jotka mainitaan väestönsuojelun yleissuunnitelman 20 §:ssä ja joiden rakennustyöt alotetaan 1. 1. 55 jälkeen, tehtävä väestönsuoja rakennustyön yhteydessä.

Valtiovalta ryhtyi kertomusvuonna muutamisiin toimenpiteisiin, jotka merkitsevät tiettyä edistystä väestönsuojelun eräillä erikoisaloilla. Sen sijaan toimintakykyisen organisaation luomiseen nähden ei sanottavaa edistymistä tapahtunut. Ensimmäisenä edellytyksenä on, että saadaan koulutetuksi riittävä määrä päteviä väestönsuojelujohtajia, henkilöitä, jotka pystyvät suunnittelemaan organisaation rakenteen, laatimaan välttämättömät ohjesäännöt kaikkia eri palveluhaaroja varten, valmistelemaan henkilöstön varaimista, kaluston hankintaa ym. koskevia kysymyksiä. Kun kotimaassa ei voida mitään todellista johtajakoulutusta antaa, olisi ensimmäinen ryhmä sopivia oppilaita lähetettävä ulkomaille, parhaiten Ruotsiin, opetusta saamaan. Tämän ryhmän palattua olisi siitä osa sijoitettava ylimpään johtoelimeen, jotta se vihdoinkin voisi ryhtyä suorittamaan sille kuuluvat tehtävät. Muut olisi sijoitettava opettajiksi väestönsuojelukeskuskouluun, jonka uudelleen perustaminen ilmeisesti on välttämättömyys, kouluttamaan lisää johtajia ja instruktöörejä.

Elokuussa luovutti kaupunginmuseo toimistolle takaisin sen varastotilan, jota se oli pitänyt hallussaan yli vuoden. Varasto kunnostettiin vastaanottamaan sitä väestönsuojelumateriaalia, jota oli eri laitosten varastoissa ja josta materiaalista laitokset olivat pyytäneet vapautusta saadakseen itselleen varastotilaa. Suojelumateriaalin luovuttaminen ja varastoiminen odottaa kuitenkin vielä kaupunginhallituksen päätöstä.

Valtioneuvoston asetuksillaan antamat velvoitteet suojien rakentamisesta ja niiden tarkastamisesta antavat tukevan pohjan teknillisen jaoston vastaiselle työlle ja nämä asetukset velvoittavat välillisesti myös muuhun suojelutoiminnan kehittämiseen, joista teknillinen osasto näkee sille kuuluvista töistä tärkeimpänä johtamiskeskuksen luomisen.